

Турило Анатолій Михайлович

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів суб'єктів господарювання та інноваційного розвитку
Криворізький національний університет*

Turylo Anatoliy

*PhD in Economics, Professor,
Professor of the Department of Finance of Business Entities and Innovative Development
Kryvyi Rih National University*

Турило Анатолій Анатолійович

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки, організації та управління підприємствами
Криворізький національний університет*

Turylo Anatoliy

*PhD in Economics, Professor,
Professor of the Department of Economics, Organization and Enterprise Management
Kryvyi Rih National University*

Короленко Ріта Вікторівна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів суб'єктів господарювання та інноваційного розвитку
Криворізький національний університет*

Korolenko Rita

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Finance of Business Entities and Innovative Development
Kryvyi Rih National University*

DOI: 10.25313/2520-2294-2025-3-10828

МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В АСПЕКТІ ЗАГАЛЬНОЇ І ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА

METHODOLOGY OF SCIENTIFIC RESEARCHES IN ASPECT OF GENERAL AND FINANCIAL STRATEGY OF ENTERPRISE

Анотація. Вступ. На основі аналізу, систематизації й узагальнення підходів до тлумачення категорії «методологія наукових досліджень» запропоновано удосконалене визначення даної категорії і розширено змістовні складові, що пов'язані з даним процесом. Запропоновано удосконалене визначення категорії «методика» відносно різних сфер її використання. Удосконалено підходи щодо зв'язку методології наукових досліджень з фінансовою стратегією підприємства.

Мета статті. Метою даної роботи є дослідження, розкриття й удосконалення сутності категорій «методологія», «методологія наукових досліджень», «методика». Дослідити їх категоріальну підпорядкованість.

Матеріали і методи. У процесі дослідження для змістовного розкриття сутності проблеми використано методи наукової абстракції, комплексного аналізу і синтезу, структурно-декомпозиційності, логіки й узагальнення результатів попередніх досліджень, причинно-наслідкового зв'язку, змістовно-порівняльний, науково-аналітичний.

Результати. Представлено науково-методичні результати у вигляді тлумачення категорій «методологія наукових досліджень» і «методика». Розкрито основні складові, що пов'язані з сутністю категорії «методологія наукових досліджень» і процесом її забезпечення в діяльності різних суб'єктів господарювання.

Обґрунтовано і представлено логіку зв'язку методології наукового дослідження з процесом формування і реалізації фінансової стратегії на підприємстві.

Представлено методологію наукового дослідження як діалектичний концепт (певну специфічну систему), елементи якого в часі змістовно трансформуються, змінюються або доповнюються новими якостями та характеристиками в залежності від дії та впливу сукупності чинників зовнішньо-ринкового, суспільно-наукового і внутрішньо-господарського ґатунку.

Проаналізовано, конкретизовано і систематизовано сукупність чинників, які в більшій мірі пов'язані і впливають на формування методології наукового дослідження. Відображено роль методології і наукових досліджень в процесі розробки стратегії розвитку суб'єкта господарювання.

Перспективи. Представлений матеріал конкретизує зміст, підвищує науковий рівень і практичну значимість категорій «методологія» і «методика» для різних сфер суспільного і підприємницького розвитку.

Запропоновані підходи за темою даної наукової статті дозволять більш предметно і раціонально здійснювати наукові дослідження на рівні певного суб'єкта господарювання.

Ключові слова: методологія наукових досліджень, методика, фінансова стратегія підприємства, мета, розвиток.

Summary. Entry. On the basis of analysis, systematization and generalization of approaches, to interpretation of category "methodology of scientific researches" the improved determination of this category is offered and extended rich in content constituents which are related to this process. The improved determination of category is offered "method" in relation to the different spheres of its use. Approaches are improved in relation to connection of methodology of scientific researches with financial strategy of enterprise.

Purpose of the article. The purpose of this work is research, opening and improvement of essence of categories, "methodology", "methodology of scientific researches", "method". To probe them category subordination.

Materials and methods. In the process of research for the rich in content opening of essence of problem the methods of scientific abstraction, complex analysis and synthesis are used, структурно-декомпозиційності, логіки і генералізацій результатів попередніх досліджень, причинно-наслідкового зв'язку, багатозначності порівняння, науково-аналітичності.

Results. It is presented scientifically methodical results as interpretation of categories "methodology of scientific researches" and "method". Basic constituents are exposed, that the categories related to essence "methodology of scientific researches" and by the process of its providing in activity of different subjects of ménage.

Grounded and logic of connection of methodology of scientific research is presented with the process of forming and realization of financial strategy on an enterprise.

Methodology of scientific research as dialectical concept (certain specific system), the elements of which in time are richly in content transformed, change or complemented new qualities and descriptions depending on an action and influence of aggregate of factors outwardly market, is presented, publicly scientific and inwardly economic to the sort.

It is analyzed, the aggregate of factors which in a greater measure are CPLD and influence on forming of methodology of scientific research is specified and systematized. The role of methodology and scientific researches is represented in the process of development of strategy of development of subject of ménage.

Prospects. The presented material is specified by maintenance, "methodology" and "method" promotes a scientific level and practical meaningfulness of categories for the different spheres of community and enterprise development.

Offered approach after the theme of this scientific article will allow more in detail and rationally to carry out scientific researches at the level of certain subject of ménage.

Key words: methodology of scientific researches, method, financial strategy of enterprise, purpose, development.

Постановка проблеми. Стратегія, наукові дослідження і методологія важливі й абсолютно необхідні складові розвитку для будь-якого суб'єкта господарювання.

Використання цих складових у системі менеджменту суб'єкта господарювання запорука успішного його розвитку.

Актуальність зазначених складових для успішного розвитку суб'єкта господарювання (стратегії, науки, методології) визначає постійну увагу до їх сутності й умов практичного застосування.

Стратегія, наукові дослідження і методологія це чинники, шляхи пошуку і засоби забезпечення ефективного і конкурентного розвитку суб'єкта господарювання.

У даній роботі проблему, що винесена в її заголовок розглянемо відносно підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій і економічній літературі [1–13 та ін.] категоріям «стратегія», «стратегія підприємства», «наукові дослідження», «методологія», «методологія наукових досліджень» тощо приділяється значна увага, особливо це стосується стратегії розвитку підприємства.

Разом з тим процес їх дослідження і удосконалення є перманентним (це об'єктивний і логічний процес пізнання й розвитку).

Виходячи з цих позицій в даній роботі має місце спроба удосконалити і розвинути окремі аспекти, що пов'язані з методологією наукових досліджень і стратегією підприємства, як окремих явищ, так і у їх єдності.

Формулювання цілей статті. Удосконалити сутність категорії «методологія наукових досліджень».

джен», представити її зв'язок зі стратегією розвитку підприємства і на цих засадах запропонувати та ввести в науково-навчальний оборот таку комплексну і специфічну категорію і дисципліну, як «Методологія наукового дослідження стратегії розвитку підприємства».

Виклад основного матеріалу дослідження. Методологія — як відокремлене явище використовується в різних сферах діяльності людини, однак трактується вона по різному.

«Поняття «методологія» має два основних значення: по-перше, це — система певних правил, принципів і операцій, що застосовуються у тій чи іншій сфері діяльності ..., а по-друге, це — вчення про цю систему, загальна теорія метода» [3].

Таке визначення поняття «методологія» [3], з нашої точки зору, має певні зауваження. В ньому робиться наголос на значенні методології, а в реальності надається два різних і доволі абстрактних її трактування. У другому визначенні методологія спочатку характеризується як вчення про цю систему, а потім як загальна теорія метода (фактично методологія ототожнюється з методом).

В інших випадках узагальнюючи підходи різних авторів методологія розкривається наступним чином. Слово-термін «методологія» позначається: як вчення про науковий метод пізнання, а також сукупність методів; як спосіб дослідження явищ, планомірний шлях наукового пізнання і встановлення істини; як вчення про принципи, структуру, логічну організацію, методи та засоби пізнання і перетворення навколишнього світу.

Відмічаючи ґрунтовність і всебічність такого розкриття терміну «методологія», вважаємо за потрібне відмітити авторські позиції відносно окремих аспектів такого комплексного його визначення:

- методологія — це не планомірний шлях наукового пізнання, тобто не безпосередньо наукове планомірне пізнання, а методи (способи) за допомогою яких і здійснюється наукове пізнання;
- методологія — це не встановлення істини, а метод (спосіб, засіб) за допомогою якого встановлюється істина;
- методологія — це не безпосередньо методи і засоби перетворення навколишнього світу, а це методи і засоби, що дозволяють досліджувати процес перетворення навколишнього світу.

Розглянуті вище підходи до трактування терміну «методологія» є основою та реалізуються і фактично повторюються в термінах «методологія науки» і «методологія наукових досліджень» бо методологія за своєю сутністю розкривається, існує і стає затребуваною у єдності з поняттям «наукове дослідження».

Методологія наукових досліджень — це не «константа» і не незмінний атрибут у наукових дослідженнях. Методологія — це «живий організм» науки і він змінюється у відповідності до законів розвитку природи і суспільства.

Методологію наукового дослідження можна представити як діалектичний концепт (систему), елементи якого в часі змістовно трансформуються, змінюються або доповнюються новими якостями в залежності від дії сукупності чинників самого різного характеру.

Аналіз і узагальнення існуючого літературного масиву сутності термінів «методологія» і «методологія наукового дослідження» дозволили представити авторам роботи свої підходи по даній проблематиці.

На рисунку 1 представлено основні елементи, що формують структуру методології наукового дослідження (авторське бачення).

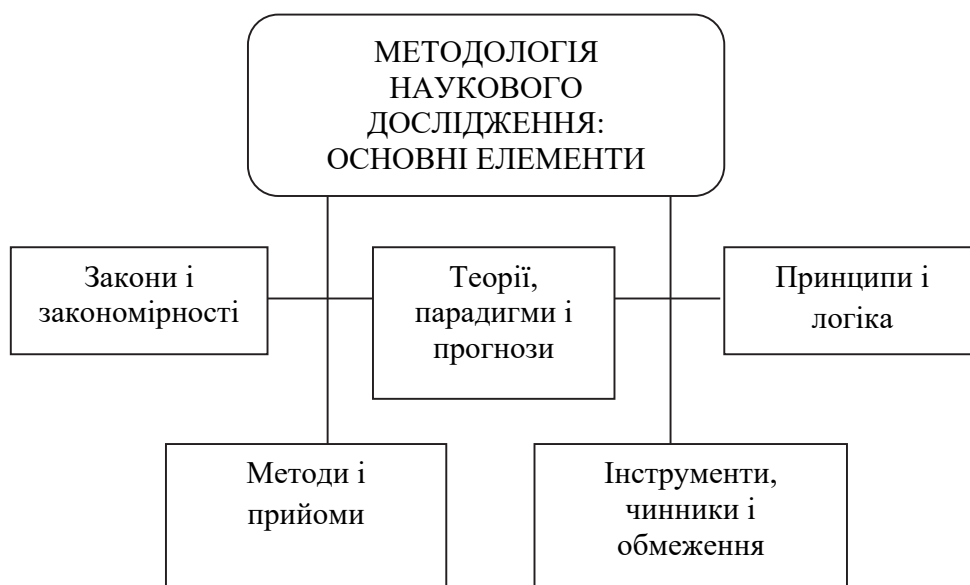

Рис. 1. Основні елементи методології наукового дослідження
Джерело: розробка авторів

Сфера суспільного розвитку, закони і закономірності, прогрес науки і розвиток інтелектуально-інформаційної економіки, епоха інновацій і технологічних проривів, стрімке зростання ролі нематеріальних активів в діяльності всіх суб'єктів господарювання, специфіка виробництва і індивідуальність підприємств тощо визначають в свою чергу змістовність і особливість методології наукового дослідження в кожному конкретному випадку стосовно певного наукового дослідження.

На основі структури методології, що представлена на рисунку 2 і узагальнення існуючих підходів до її трактування нами запропоновано авторський підхід до визначення терміну «методологія наукових досліджень».

Методологія наукових досліджень — це вчення (специфічний діалектичний концепт) стосовно організації й інтелектуального забезпечення наукового дослідження, в основу якого покладено гармонійно-поєднані і обґрунтовано визначені ключові елементи: закони і закономірності; теорії, парадигми і прогнози; принципи і логіка; методи, прийоми й інструменти; чинники її обмеження.

Логічно буде представити і наше бачення стосовно терміну «методика», яке в принципі в науковій і практичній діяльності використовується набагато частіше ніж методологія, але чіткого тлумачення не має.

На наш погляд, методика — це, в залежності від сфери застосування, сукупність певних дій, рішень, стадій та формалізованих висновків, які характеризуються раціональною послідовністю, стосуються будь-якого дослідження чи виконання роботи і ґрунтуються в своїй основі на теорію, методи і принципи, що пов'язані з даним видом дослідження чи виконання роботи.

Далі розглянемо методологію наукових досліджень у практичній площині через призму діяльності підприємства.

Кожне підприємство є унікальним, неповторним і постійно змінюється в часі. Не існує двох однакових підприємств, навіть дуже споріднених між собою за своїм видом діяльності. І це є причиною того, що і стратегія підприємства постійно змінюється. Розвиток підприємства в часі призводить до зміни стратегії в часі за формою і змістом.

Масштаби змін і сила впливу всіх зовнішніх і внутрішніх чинників на підприємство визначають форму і зміст стратегії.

Радикальність, новизна, ризикованість, період перспективи, стратегічні цілі тощо визначають складність і умови забезпечення стратегії підприємства.

Вважаємо, що стратегія підприємства пов'язана з науковим дослідженням. Точніше процес розробки стратегії розвитку підприємства представляє собою наукове дослідження. Розробці стратегії підприємства притаманні всі атрибути наукового дослідження.

Розробка нової стратегії для підприємства — це нове наукове дослідження; удосконалення стратегії — це проведення додаткових наукових досліджень.

У цьому сенсі логічно і обґрунтовано вести мову про методологію наукового дослідження стратегії розвитку підприємства.

Значимість стратегії в єдності з науковими дослідженнями для ефективного розвитку і конкурентності підприємства визначає потребу введення в науковий і навчальний оборот поняття, а може і дисципліну такого трактування: «методологія наукового дослідження стратегії розвитку підприємства».

Рис. 2. Чинники впливу на формування методології наукових досліджень
Джерело: розробка авторів

Рис. 3. Зв'язок стратегії розвитку підприємства з науковим дослідженням

Джерело: розробка авторів

На рисунку 3 відображено обґрунтування зв'язку стратегії підприємства з науковим дослідженням.

У загальній стратегії розвитку підприємства фінансова стратегія є однією із найважливіших і складних. Як підвид загальної стратегії фінансова стратегія вимагає специфічних фінансових наукових досліджень і відповідних їй методологій (в їх основі знаходяться підходи, що визначені на рис. 3).

Складність і специфічність наукових досліджень у сфері фінансів визнана мінливістю і значною не-

визначеністю та ризикованістю фінансового сектору, впливом мало передбачуваних чинників, роллю фінансів в забезпеченні фінансової стійкості і безпеки підприємства тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Представлений в даній роботі матеріал дозволяє більш системно і ґрунтовно підійти до розгляду сутності питань стосовно стратегії розвитку підприємства і методології наукового дослідження.

Література

1. Турило А. М., Турило А. А. Менеджмент розвитку: фінансово-економічні аспекти, ефективність, особливості оцінювання, проблеми економічного балансу : навч. посіб. Кривий Ріг : КНУ, 2023. 307 с.
2. Турило А. М., Турило А. А., Короленко Р. В. Удосконалення системи і класифікації фінансово-економічних показників, як чинник забезпечення ефективного менеджменту, обґрунтованої оцінки потенціалу та якісного розвитку підприємства. *Вісник Криворізького національного університету. Серія: Економічні науки.* 2022. № 54. С. 16–22.
3. Вікіпедія. URL: <https://uk.m.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 17.03.2025).
4. Бруханський Р. Ф. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. Тернопіль : Осадца Ю. В., 2022. 208 с.
5. Данильян О. Г., Дзюбань О. П. Методологія наукових досліджень : підруч. Харків : Право, 2019. 368 с.
6. Зацерковний В. І., Тішаєв І. В., Демидов. В. К. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 236 с.
7. Каблак Н. І. Методологія та методика наукових досліджень : курс лекцій. Ужгород : УжНУ, 2019. 97 с. URL: dspace.uzhnu.edu.ua (дата звернення: 17.03.2025).

8. Каламбет С.В. Методологія наукових досліджень: курс лекцій. Дніпродзержинськ : ДДТУ, 2015. 91 с. URL: <https://www.dstu.dp.ua> (дата звернення: 17.03.2025).
9. Медвідь В.Ю., Данько Ю.І., Коблянська І.І. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. Суми : СНАУ, 2020. 220 с.
10. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. [за заг. ред. А.П. Ладанюк]. К. : Ліра-К, 2018. 352 с.
11. Саввова О.В. Методологія наукових досліджень : курс лекцій. Харків : ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2020. 104 с. URL: <https://core.ac.uk> (дата звернення: 17.03.2025).
12. Староста В.І. Методологія наукових досліджень : навч.-метод. посібник. Вид. 2-е, випр. і доп. Ужгород : ДВНЗ «УжНУ», 2023. 72 с.
13. Федешин І.Б. Методологія та організація наукових досліджень : курс лекцій. Тернопіль : ТНТУ імені Івана Пулюя, 2016. 116 с. URL: <https://financial.nu.edu.ua> (дата звернення: 17.03.2025).

References

1. Turylo A. M., Turylo A. A. Menedzhment rozvytku: finansovo-ekonomichni aspekty, efektyvnist, osoblyvosti otsiniuvannya, problemy ekonomichnoho balansu: navch. posib. Kryvyi Rih: KNU, 2023. 307 s. [in Ukrainian].
2. Turylo A. M., Turylo A. A., Korolenko R. V. Udoskonalennia systemy i klasyfikatsii finansovo-ekonomichnykh pokaznykiv, yak chynnyk zabezpechennia efektyvnoho menedzhmentu, obgruntovanoi otsinky potentsialu ta yakisnoho rozvytku pidpriemstva. *Visnyk Kryvorizkoho natsionalnoho universytetu. Seria: Ekonomichni nauky*. 2022. № 54. S. 16–22 [in Ukrainian].
3. Wikipediia. URL: <https://uk.m.wikipedia.org/wiki> [in Ukrainian].
4. Brukhanskyi R. F. Metodolohiia naukovykh doslidzhen: navch. posib. Ternopil: Osadtsa Yu. V., 2022. 208 s. [in Ukrainian].
5. Danylian O. H., Dziuban O. P. Metodolohiia naukovykh doslidzhen: pidruch. Kharkiv: Pravo, 2019. 368 s. [in Ukrainian].
6. Zatserkovnyi V. I., Tishaiev I. V., Demydov. V. K. Metodolohiia naukovykh doslidzhen: navch. posib. Nizhyn: NDU im. M. Hoholia, 2017. 236 s. [in Ukrainian].
7. Kablak N. I. Metodolohiia ta metodyka naukovykh doslidzhen: kurs lektzii. Uzhhorod: UzhNU, 2019. 97 s. URL: dspace.uzhnu.edu.ua [in Ukrainian].
8. Kalambet S. V. Metodolohiia naukovykh doslidzhen: kurs lektzii. Dniprodzerzhynsk: DDTU, 2015. 91 s. URL: <https://www.dstu.dp.ua> [in Ukrainian].
9. Medvid V. Iu., Danko Yu. I., Koblianska I. I. Metodolohiia ta orhanizatsiia naukovykh doslidzhen: navch. posib. Sumy: SNAU, 2020. 220 s. [in Ukrainian].
10. Metodolohiia naukovykh doslidzhen: navch. posib. [za zah. red. A. P. Ladaniuk]. K.: Lira-K, 2018. 352 s. [in Ukrainian].
11. Savvova O. V. Metodolohiia naukovykh doslidzhen: kurs lektzii. Kharkiv: KhNUMH im. O. M. Beketova, 2020. 104 s. URL: <https://core.ac.uk> [in Ukrainian].
12. Starosta V. I. Metodolohiia naukovykh doslidzhen: navch.-metod. posibnyk. Vyd. 2-e, vypr. i dop. Uzhhorod: DVNZ «UzhNU», 2023. 72 s. [in Ukrainian].
13. Fedyshyn I. B. Metodolohiia ta orhanizatsiia naukovykh doslidzhen: kurs lektzii. Ternopil: TNTU imeni Ivana Puliuia, 2016. 116 s. URL: <https://financial.nu.edu.ua> [in Ukrainian].